

intybus L., *Chamomilla recutita* (L.) Rauschert, *Cerasus avium* (L.) Moench.

К витаминным растениям относят *Tilia cordata* Mill, *Cerasus avium* L., *Fraxinus excelsior* L., *Chamomilla recutita*.

Красильными являются 61 вид растений (38,1%). Например, *Acer platanoides* L., *Artemisia absinthium* L., *Carpinus betulus* L., жиромасличными – 55 видов (34,4%): *Arctium lappa* L., *Cichorium intybus*, *Origanum vulgare* L., эфиромасличными – 43 вида (26,9%), например, *Achillea setacea* Woldst.et Kit, *Asarum europaeum* L., *Daucus carota* L., *Fraxinus excelsior* L., *Sambucus nigra* L., дубильными – 41 (25,6%): *Swida sanguinea* (L.) Ops., *Quercus robur* L., *Ulmus suberosa* Moench. Перечисленным группам количественно уступают инсектициды (*Artemisia absinthium* L., *A. vulgaris* L., *Consolida regalis* S.F. Gray, *Linaria vulgaris* Mill.); фитомелиоративные (*Acer campestre* L., *Astragalus glycyphyllos* L., *Daucus carota* L.); смолоносные (*Acer platanoides* L., *A. pseudoplatanus* L., *Humulus lupulus* L.); волокнистые (*Arctium lappa* L., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth., *Ligustrum vulgare* L.) и камеденосные растения (*Cerasus avium* (L.) Moench).

Многие виды могут быть использованы в разных аспектах, что делает их особенно ценными. Это *Melilotus officinalis* (L.) Pall, *Thalictrum minus* L., *Sambucus nigra* L., *Plantago major* L., *Achillea setacea* Waldst.et Kit, *Coronilla varia* L. и многие другие.

При проведении анализа нами было выявлено, что наибольшим числом полезных свойств характеризуется *Tanacetum vulgare* L. Менее разнообразно применение в разных направлениях таких видов, как *Betula verrucosa* Ehrh., *Corylus avellana* L., *Humulus lupulus* L., *Ligustrum vulgare* L., *Melilotus officinalis*, *Origanum vulgare*, *Artemisia absinthium*, *Betonica officinalis*., *Hypericum perforatum* L., *Sambucus nigra* L., *Amygdalus nana* L.

Среди этих хозяйственно ценных растений имеются 14 видов, которые включены в Красную книгу Украины и красный список Одесской области.

Таким образом, генофонд полезных растений заказника «Березовский» значителен, часть его находится на грани исчезновения, и необходимо предпринять срочные меры, чтобы сохранить его для последующих поколений.

РОЛЬ В БІОЕТИЦІ ПРИРОДООХОРОННОЇ ЕСТЕТИКИ

Близнюк В.І., Стецюк Н.О.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

За останні роки в усьому світі загострилася необхідність першочергового вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища, раціонального природокористування, збереження екологічної рівноваги та ін. Термін “екологія” без сумніву став одним із найбільш популярним, що обумовлено значним колом проблем, які повинна вирішувати екологічна наука з метою підтримання стабільності біосфери, збереження біорізноманітності та

життя на планеті у всіх його проявах. Аналіз різноманітних видань – спеціальних, публіцистичних, художніх доводять, що вчені, дослідники, письменники, журналісти, як правило, торкаються у своїх публікаціях екологічних проблем.

Вирішення тих чи інших екологічних проблем залежить від того, чи усвідомлюватиме людина правомірність дій по відношенню до природи, чи навчиться правильно оцінювати наслідки своєї здебільшого руйнівної діяльності, чи сприйматиме природу і всі її компоненти як суб'єкт, а не об'єкт двосторонніх відносин, чи стане моральною щодо неї.

Однією із особливостей людини є вміння бачити красу, яке слід виховувати, насамперед, викликаючи в неї почуття прекрасного, естетичного. Нажаль, сформувався стереотип: все що “красиве” (лебідь, білка, заєць та ін.) – те слід оберігати, а якщо природний об'єкт “потворний” (каракатиця, личинка жука, п'явка та ін.) – він не заслуговує уваги людини. На прихильність людини, а відповідно і на охорону, можуть заслуговувати також ті об'єкти, які людина може використовувати (промислові види риб, лікарські рослини, їстівні гриби та ін.). Так і з'явилися поняття: корисні рослини – рослини-бур'яни, їстівні гриби – “поганки”, милі тварини – незугарні та ін., що є яскравим виявом антропоцентричного підходу щодо природи.

Із позиції охорони природи нерідко моральні і естетичні сфери є несумісними. Заради насолоди красою природний заповідний об'єкт нерідко відкривають для туристів, що сприяє його знищенню. Захоплення доцільністю і красою живого об'єкта ще не означає бажання його зберегти, а може, навіть викликати протилежну реакцію – убити, відстріляти, взяти для колекції чи гербарію [3].

Естетичні мотиви можуть не тільки рухати людей до добра, але й до зла. Саме завдяки естетичним почуттям людей відбувається зникнення рідкісних красивих жуків і метеликів, квітів і птахів. Естетика є одним із двигунів полювання, коли заради красивого трофею, вбивається тварина [4].

Так, згідно результатів соціологічних досліджень, проведених у 2000 р. в Україні за завданням Київського еколого-культурного центру, 28% опитаних (в експерименті взяло участь 1200 учасників) отримують задоволення, зірвавши квітку латаття білого (вид реліктовий, охороняється в Україні на регіональних рівнях, потребує охорони на індивідуальному, ценотичному та ландшафтному рівні). У той час як від вирубування ялини отримують задоволення тільки 13,8%. Відповідно сумління дошкуляє у першому випадку 45,2%, а у другому – 52,7%.

Видатний російський педагог П.Ф. Каптерев міркував з цього приводу: “Естетичне почуття саме по собі не має ніяких моральних елементів, воно створює відокремлену, незалежну сферу, може з нею не узгоджуватися і навіть протистояти їй. Естетичне почуття за своєю природою, за суттю є егоїстичним, джерелом своерідних задоволень і не задоволень для людини” [5].

Нині необхідним є аналіз економічних, технічних, природоохоронних аспектів взаємодії людини і природи. Але не менш важливим є дослідження

питання про місце людини в природі, про взаємодію і взаємовідносини з нею, що є предметом біоетики.

Моральна сторона, соціально-етична оцінка взаємовідносин людини і природи набувають особливої актуальності. Етику природа цікавить, перш за все, як об'єкт у відношенні людини, з якою, по-перше, виявляються моральні відносини людей між собою і, по-друге, визначаються їх моральні принципи і переконання, які безпосередньо пов'язані з діяльністю щодо освоєння природи. Включеність людських взаємовідносин, опосередкованих природою, в коло етичних проблем сприяє збагаченню змісту категорій етики і розширенню сфери їх практичного застосування.

Згідно етичних і естетичних теорій охорона природи являє собою злиття моральних і естетичних концепцій, які включають почуття правоти і доцільності, турботи і задоволення від речей [1]. Таким чином, естетичне почуття, саме по собі не гарантує охорону природи. Краса може підсилювати мораль, а може стати рушійною силою до контролю і управління природою.

Все це означає, що слід усвідомлювати наслідки порушення у людей естетичного почуття. Воно пов'язане з питаннями кінцевої турботи – цінностями, заради яких воно виявляється. Естетичне почуття є тільки тоді природоохоронним, якщо воно заохочує цінувати доцільність і довершеність природних ландшафтів і видів природи самих по собі чи заради них самих, а не як засіб для використання в особистих цілях, що є виявом екобіоцентричних позицій. Іншими словами, естетичне почуття тільки тоді стане природоохоронним, коли воно буде пов'язане з екологічною етикою. Естетику має супроводжувати етика. Мораль бере людину в свої руки, приборкує в ній звіра [1].

Природоохоронна естетика знаходиться у прямій залежності від екологічної етики, більше того, без біоетики вона не може бути природоохоронною. Завдяки розвитку естетичних почуттів і підвищення екологічної свідомості людина все більше розуміє доцільність природних об'єктів, явищ, процесів, відчуває їх вразливість, що повинне сприяти виробленню в неї почуття необхідності їх збереження.

У будь-якому випадку, наблизивши людину до природи, навчивши її відчувати доцільність природи, бачити красу, можна досягти успіху у збереженні природи. Як писав вчений Арчі Карром: “Уважение к естественному ландшафту является одним из проявлений гуманности”.

На сьогодні формування екологічної свідомості людини повинне базуватись на основі, хоча б елементарних, знань про природу, на виробленні вміння відчувати доцільність, довершеність і красу природи. Цьому повинне сприяти вироблення і реалізація відповідної програми, яка б передбачала, в тому числі, і такі напрямки:

1. Розробка і впровадження в освіту методик еколого-естетичного виховання різних груп людей;
2. Удосконалення природоохоронного законодавства, яке б захищало зорову, звукову, тактильну красу природи (заборона на шум на території при-

родних ландшафтах та ін.);

3. Популяризація і громадська підтримка природоохоронної естетики;

4. Розробка критеріїв і методик оцінки естетичної цінності ландшафту;

5. Розробка методик оцінки естетичної цінності природних об'єктів для їх заповідання;

6. Викладання основ природоохоронної естетики у лісових вузах і технікумах, на біологічних, екологічних і географічних факультетах педвузів і університетів [2] та ін.

Нажаль, естетична деградація середовища нині викликає значне занепокоєння. Тому практика захисту дикої природи спрямована на охорону видів та їх угруповань, страждає односторонністю, бо практично не передбачає охорону недоторканості природи, в чому вбачається її доцільність і краса. Слід навчити людину це бачити і відчувати, що і є завданням екологічної естетики.

Література

1. Александрова Р.И., Смольянов А.В. Экология и мораль. – М.: Знание, 1984. – 64 с.
2. Борейко В.Е. Введение в природоохранную эстетику. – К.: Логос, 2002. – 200 с.
3. Грищенко В.Н. Эстетика и охрана птиц: вместо послесловия // Беркут. – Т. 6, в. 1-2, – С. 87-89.
4. Ермаков Д.С. Учимся решать экологические проблемы. – М.: Школьная пресса, 2002. – 112 с.
5. Каптерев В.Ф. Педагогическая психология. – СПб. – 489 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДЕКОРАТИВНИХ НАСАДЖЕНЬ ЖОВТНЕВОГО ПАРКУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БІОЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ПОЛТАВЦІВ ДО ФЛОРИ РІДНОГО МІСТА

Ворцєнньова М.С.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Природно-заповідний фонд Полтави, за даними Давиденко А.І., включає 33 території та об'єкти загальною площею близько 200 га. Це парки, сквери, бульвари, гаї, вікові дерева, які тісно переплітаються з пам'ятками історії та культури і становлять немов другу архітектуру міста. Усього в місті 2600 га зелених насаджень.

Коли Полтава стала губернським центром, вона була перепланована і забудована при безпосередній участі російських зодчих. У 1803-1805 рр. Губернський архітектор В. Амвросімов розробив проект планування, за яким Полтава мала стати „малим Петербургом”. Згідно з цим проектом межі її відсунулись на захід. Місто було розчленовано на квартали, його прикрасили